

Sygn. akt V CK 297/04

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 grudnia 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Jan Górowski (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

Protokolant Ewa Zawisza

w sprawie z powództwa M.P. i R.R.

przeciwko M.C.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 2 grudnia 2004 r.,

kasacji powodów od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 11 lipca 2003 r., sygn. akt [...],

oddala kasację i odstępuje od obciążenia powodów kosztami postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powodowie M.P. i R.R. wnieśli o zasądzenie od pozwanego radcy prawnego M.C. kwoty 22 860 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 26 stycznia 2001 r. i taryfowymi kosztami. W uzasadnieniu podnieśli, że na skutek nienależytego działania pozwanego jako ich pełnomocnika postępowanie sądowe w sprawie [...] Sądu Rejonowego w W. zostało umorzone, gdyż pozwany nie podał prawidłowego adresu strony przeciwnej. Gdyby natomiast ten proces wygrali, co zdaniem powodów było oczywiste, to nawet w wypadku bezskutecznej egzekucji, mogliby objętą wyrokiem kwotę wliczyć jako koszt prowadzonej działalności gospodarczej. W rezultacie skoro wtedy osiągalni dochód opodatkowany kwotą 40 % mogliby wówczas odliczyć taki ułamek kwoty dochodzonej w tym postępowaniu nakazowym, a zatem ponieśli szkodę w wyliczonej wysokości.

Wyrokiem z dnia 31 stycznia 2003 r. Sąd Rejonowy w W. powództwo oddalił, ustalając, że w 1998 r. powodowie prowadzili działalność gospodarczą w formie spółki cywilnej „R.”. Pozwany prowadził pięć spraw powodów dotyczących tej działalności. Zgodnie z ustną umową pozwany w tych sprawach miał doprowadzić do uzyskania tytułów wykonawczych, a po konsultacji z powodami podejmować dalsze czynności w postępowaniu egzekucyjnym.

Na podstawie udzielonego mu przez powodów w dniu 15 stycznia 1998 r. pełnomocnictwa ogólnego upoważniającego do zastępstwa procesowego przed sądami i organami egzekucyjnymi prowadził sprawę przeciwko R.B. - „R.”. Powód R.R. wraz z pozwanym osobiście byli w siedzibie dłużnika w J. Ponadto M.C. ustalił, że przeciwko R.B. toczy się postępowanie karne i jest on dłużnikiem wielu firm, który jako adres zamieszkania wskazał P., a miejsce prowadzenia działalności gospodarczej J. i L.

Pozwany w dniu 7 lipca 1998 r. w imieniu powodów wniósł pozew w postępowaniu nakazowym do Sądu Rejonowego w W. Wydziału Gospodarczego pozew o zapłatę kwoty 57 150,12 zł z tytułu niezapłaconej ceny za nabyty przez tego kontrahenta sprzęt RTV. W dniu 24 sierpnia 1999 r. Sąd wezwał pełnomocnika

powodów do uzupełnienia braków formalnych pozwu przez przedłożenie przedsądowego wezwania do zapłaty oraz sprecyzowania żądania w kierunku wskazania od jakich kwot domaga się odsetek - pod rygorem zwrotu pozwu. Pismo to radca prawny otrzymał w dniu 9 września 1999 r. W dniu 20 września 1999 r. za pośrednictwem poczty wniósł on wniosek o przywrócenie terminu do uzupełnienia tych braków. Kolejnym zarządzeniem z dnia 24 września 1999 r. wezwano pełnomocnika powodów do uzupełnienia braków formalnych wniosku o przywrócenie terminu przez dokonanie czynności procesowej, co do której wniosek ten się odnosi tj. aby pełnomocnik wskazał terminy i kwoty od których domaga się odsetek. Wezwanie to pełnomocnik powodów otrzymał w dniu 15 listopada 1999 r., a w dniu 21 listopada 1999 r. złożył pismo procesowe precyzujące pozew w tym zakresie.

Zarządzeniem z dnia 30 listopada 1999 r. Sąd wyznaczył posiedzenie jawne celem rozpoznania wniosku o przywrócenie terminu na dzień 5 stycznia 2000 r. Ponieważ wysłane do dłużnika R.B. zawiadomienie o terminie posiedzenia zostało zwrócone z adnotacją, że dłużnik nie zamieszkuje pod wskazanym adresem, zarządzeniem z dnia 15 grudnia 1999 r. wezwano pełnomocnika powodów do wskazania aktualnego adresu zamieszkania pozwanego - w terminie 7 dni pod rygorem zawieszenia postępowania. M.C. otrzymał to wezwanie w dniu 22 grudnia 1999 r. i nie podjął żadnych działań, w tym nie stawił się, pomimo prawidłowego zawiadomienia, na posiedzeniu w dniu 5 stycznia 2000 r.

Postanowieniem z dnia 20 stycznia 2000 r. Sąd zawiesił postępowanie w sprawie i orzeczenie to pozwany otrzymał w dniu 9 marca 2000 r. Nie dokonał jednak żadnych działań zmierzających do ustalenia adresu pozwanego i czynności prowadzących do podjęcia postępowania w sprawie, ani nie wniósł wniosku o ustanowienie kuratora dla nieznanego z miejsca pobytu pozwanego.

Pozwany M.C. uznał, że ustalenie adresu dłużnika należy do firmy windykującej, działającej na zlecenie powodów. Sam ograniczył się do sprawdzenia, że w ewidencji działalności gospodarczej nadal figuruje adres, który wskazał w pozwie.

Postanowieniem z dnia 25 stycznia 2001 r. Sąd na podstawie art. 479¹¹ k.p.c. postępowanie w sprawie tej umorzył. Orzeczenie to pełnomocnik powodów

otrzymał w dniu 24 marca 2001 r. i nie powiadomił o jego treści swych mocodawców.

Ostatni bezpośredni kontakt pomiędzy stronami miał miejsce we wrześniu 1999 r. Pozwany wyraził wtedy zastrzeżenia do przebiegu współpracy, a w szczególności zarzucił powodowi brak otrzymania wynagrodzenia za niektóre z prowadzonych spraw. W kwestii tej strony nie doszło do porozumienia i w rezultacie pozwany nie podejmował żadnych działań w sprawie [...]. Nie wypowiedział jednak pełnomocnictwa. Powód R.R. wielokrotnie próbował skontaktować się z pozwanym, lecz usiłowania te nie przyniosły pozytywnego rezultatu.

Powodowie kończąc działalność gospodarczą w marcu 2001 r. ustalili w Sądzie Rejonowym w W., że sprawa [...] została prawomocnie umorzona. M.P. i R.R. w 1998 r. uzyskali z prowadzonej działalności gospodarczej zysk netto w kwocie 82 921, 20 zł i zapłacili podatek dochodowy w wysokości 27 286,60 zł, zaś za rok 1999 osiągnęli zysk w wysokości 118 813,78 zł i zapłacili podatek dochodowy w wysokości 22 228,20 zł.

Według oceny Sądu pierwszej instancji strony łączyła umowa o świadczenie usług prawnych, zatem pozwany mógłby odpowiadać na podstawie art. 471 k.c., gdyby powodowie wykazali nie tylko nienależyte wykonanie przez pozwanego umowy, lecz także szkodę oraz adekwatny związek przyczynowy pomiędzy nienależytym wykonaniem przez radcę prawnego zobowiązania a szkodą. Wprawdzie uznał, że wobec nieudolnego prowadzenia przez pozwanego sprawy można przypisać mu było winę, niemniej ocenił, iż nie zostały wykazane dalsze przesłanki odpowiedzialności kontraktowej. Podniósł, że powodowie nie udowodnili o jaką kwotę zapłaciliby niższy podatek, gdyż takim dowodem nie mogły być bilanse spółki cywilnej za lata 1998 – 1999, bo nie jest prawdopodobne, aby w tym czasie zapadło postanowienie o bezskuteczności egzekucji i z tego względu uznał, że szkoda powodów ma charakter tzw. szkody ewentualnej, nie podlegającej naprawieniu na gruncie prawa polskiego.

W apelacji z dnia 12 marca 2003 r. powodowie zaskarżyli wyrok w części oddalającej powództwo, co do kwoty 10 015,53 zł i zarzucili nietrafną wykładnię art. 471 k.c. i 472 k.c. oraz błąd w ustaleniach faktycznych przez przyjęcie, że wynik

procesu przeciwko R.B. nie był pewny, choć pozwany potwierdził, iż sprawa była oczywiście wygrana, a jedynie trudna do wyegzekwowania. Wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku przez zasądzenie od pozwanego tej kwoty wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 26 stycznia 2001 r. Powodowie podnieśli, że gdyby nakaz zapłaty zostałby wydany w 2000 r. to nawet jeżeliby wystawili jedną fakturę w ciągu tego okresu w wysokości 57 150,12 zł, zapłaciliby podatek od tego dochodu w kwocie 10 015,53 zł i tę kwotę wliczyliby w koszty prowadzonej działalności gospodarczej.

Wyrokiem z dnia 11 lipca 2003 r. Sąd Okręgowy w W. apelację oddalił dzieląc dokonane ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i w zasadzie jego rozważania prawne.

Powodowie w kasacji opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego, tj. art. 471 k.c. w zw. z art. 361 § 2 k.c., art. 361 § 1 k.c. oraz art. 471 i 472 k.c. w zw. z art. 23 ust 1 pkt 17 i 20 ustawy z dnia 14 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn. Dz.U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 ze zm., dalej „ustawy”) przez przyjęcie, że zawiniona przez pełnomocnika utrata możliwości zwrotu zapłaconego podatku nie jest rzeczywistą szkodą, a także na naruszeniu przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, a to art. 229 k.p.c. wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kwoty 10 015, 53 zł, z ustawowymi odsetkami od dnia 26 stycznia 2001 r., względnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co stępuje:

Naruszenia art. 229 k.p.c. skarżący upatrywali w nie uwzględnieniu przez Sąd drugiej instancji „przyznania” pozwanego, że gdyby doszło do merytorycznego rozpoznania sprawy [...], to jej wynik byłby oczywisty i powodowie uzyskaliby orzeczenie uwzględniające powództwo, gdyż w sprawie tej przedłożono dokumenty potwierdzające zakup i odbiór towaru bez uiszczenia ceny, a jej dalsze okoliczności wskazywały na zaplanowane przez nabywcę sprzętu RTV oszustwo.

W świetle tego przepisu nie wymagają dowodu fakty przyznane w toku postępowania przez stronę przeciwną (por. uzasadnienie orzeczenia Sądu

Najwyższego z dnia 28 lutego 1996 r., I CRN 222/95, OSNC 1996, nr 6, poz. 87), co jednak nie oznacza, że omawiany zarzut jest trafny.

Przedmiotem przyznania, jako jednostronnej czynności procesowej, mogą być tylko fakty, a nie ich ocena, gdyż jest ono oświadczeniem wiedzy o faktach, czyli o elementach istniejącej rzeczywistości. Z tego względu nie może przyznanie dotyczyć prawdopodobnych okoliczności, które z takich czy innych przyczyn nie wystąpiły, czyli ewentualnych zdarzeń jakie by nastąpiły gdyby miał miejsce odmienny układ okoliczności faktycznych.

W sprawie natomiast należało odpowiedzieć na pytanie, jakie skutki prawne wywołały zaniechania poznanego jako pełnomocnika powodów w sprawie [...]. Same zaniechania należą do sfery faktów, natomiast ocena czy i jakie wywołały one następstwa w stosunkach prawnych łączących strony podlega rozstrzygnięciu sądu. Brak jej kontrowersyjności, nie zwalnia sądu od obowiązku jej przeprowadzenia, przy uwzględnieniu ustalonego stanu faktycznego sprawy i obowiązującego stanu prawnego. Zagadnienie, czy i kiedy powodowie uzyskaliby nakaz zapłaty w sprawie [...], gdyby pozwany radca prawny podejmował czynności adekwatne do stanu sprawy, to kwestia przynależna do kategorii związku przyczynowego (art. 361 § 1 k.c.).

Zauważyć się godzi, że powodowie jeszcze w kasacji podkreślili, że wystąpili z powództwem przeciwko R.B. nie po to, aby wyegzekwować roszczenie, bo to było z góry skazane na niepowodzenie, ale po to, aby skorzystać z udogodnień podatkowych i przerwać na wszelki wypadek bieg przedawnienia roszczenia.

W tym stanie rzeczy przystępując do omówienia zarzutów dotyczących podstawy naruszenia prawa materialnego należało przedstawić istotne dla rozstrzygnięcia sprawy rozwiązania prawa podatkowego. Skoro sprzedaż sprzętu RTV R.B. miała miejsce w 1998 r., to wierzytelność powodów z tego tytułu stanowiła ich przychód za ten rok (art. 14 ustawy). Według stanu prawnego istotnego dla rozstrzygnięcia sprawy nie uważało się za koszty uzyskania przychodów wierzytelności odpisanych jako przedawnione (art. 23 ust. 1 pkt 17 ustawy) i wierzytelności odpisanych jako nieściągalne, z wyjątkiem takich, które uprzednio zostały zarachowane jako przychody należne, których nieściągalność została uprawdopodobniona (art. 23 ust. 1 pkt 20 ustawy).

Na podstawie definicji ustawowej, za wierzytelności, których nieściągalność została uprawdopodobniona uważać należało takie których nieściągalność została udokumentowana : postanowieniem o nieściągalności uznanym przez wierzyciela jako odpowiadającym stanowi faktycznemu, wydanym przez właściwy organ postępowania egzekucyjnego, bądź postanowieniem sądu o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości gdy majątek masy nie wystarczy na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego, lub o umorzeniu postępowania upadłościowego, albo protokołem sporządzonym przez podatnika stwierdzającym, że przewidywane koszty związane z dochodzonymi wierzytelnościami byłyby wyższe od tej kwoty – jeżeli uprzednio na tę wierzytelność utworzono rezerwę uznawaną za koszt uzyskania przychodu (art. 23 ust 2 ustawy).

Dodać należy, że odliczenie od przychodu z działalności gospodarczej danego roku podatkowego podlegają w zasadzie koszty uzyskania przychodu w tym roku poniesione, natomiast w wypadku należności nieściągalnych odliczenie następuje w roku podatkowym, w którym nieściągalność została uprawdopodobniona (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 marca 1995 r., III S.A. 905/94, Monitor Podatkowy 1995, nr 8, s. 250).

W tym stanie rzeczy należało odpowiedzieć na pytanie, kiedy pozwany, gdyby zastępował powodów w sprawie [...] rzetelnie, uzyskałby postanowienie o nieściągalności należności dochodzonych w postępowaniu nakazowym. Trzeba zgodzić się z Sądem drugiej instancji, że z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością mógłby to być 2000 r. Jeżeli bowiem pozew nie zawierałby braków i nakaz zapłaty zostałby wydany w dniu 24 sierpnia 1999 r., to wobec nie podania w pozwie właściwego adresu pozwanego zostałby zwrócony z adnotacją poczty „adresat nie zamieszkuje pod wskazanym adresem”. Skoro R.B. unikał odpowiedzialności, to procedura ustalania adresu, a następnie prowadzenia postępowania w przedmiocie ustanowienia dla niego kuratora jako dla osoby nieznannej z miejsca pobytu, chociażby na konieczność przeprowadzenia niezbędnych ogłoszeń, niewątpliwie trwałaby kilka miesięcy. W takich wypadkach kurator, aby nie spotkać się z zarzutem, braku należytej reprezentacji nieznanego z miejsca pobytu zazwyczaj podejmuje merytoryczną obronę, składając zarzuty. Poza tym uprawomocnienie się orzeczenia uwzględniającego powództwo

wymagałoby przeprowadzenia postępowania w przedmiocie uzyskania tytułu wykonawczego, a następnie przeprowadzenia nieskutecznego postępowania egzekucyjnego.

Jak wynika z powyższych uwag objęte postępowaniem nakazowym wierzytelności powodów stanowiły ich przychód w 1998, a mogły być wliczone w koszty uzyskania przychodów w 2000 r. Trafnie jednak Sąd drugiej instancji uznał, że powodowie nie wykazali aby w tym roku rozliczeniowym uzyskali jakkolwiek podlegający opodatkowaniu dochód (art. 6 k.c.). Dodać się godzi że powodowie nie przedstawili na tę istotną dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczność żadnych dokumentów pomimo oddalenia powództwa przez Sąd pierwszej instancji z powodu nie wykazania szkody.

Bez względu więc na to, czy pomiędzy zaniechaniem pozwanego radcy prawnego, a nie uzyskaniem przez powodów prawomocnego orzeczenia uwzględniającego powództwo w sprawie [...] zachodzi adekwatny związek przyczynowy, to powództwo musiało zostać oddalone już z tego względu, że powodowie nie wykazali szkody, jako niezbędnej przesłanki odpowiedzialności kontraktowej (art. 471 k.c.).

Nie wykazanie tej przesłanki odpowiedzialności kontraktowej zwalniało Sąd Najwyższy od szczegółowego rozważenia dalszych zarzutów kasacyjnych w tym odnoszących się do nietrafnego przyjęcia przez Sąd Apelacyjny, że pomiędzy zaniechaniem pozwanego a nie uzyskaniem przez powodów orzeczenia uwzględniającego powództwo w sprawie [...] nie zachodzi adekwatny związek przyczynowy. Należy przypomnieć, że naruszenie prawa materialnego tylko wtedy stanowi podstawę kasacji, gdy pozostaje w bezpośrednim związku z wynikiem sprawy. Sąd Najwyższy oddał bowiem kasację jeżeli zaskarżone orzeczenie pomimo nie do końca trafnego uzasadnienia odpowiada prawu (art. 193¹² k.p.c.).

Mając na uwadze uchybienia pozwanego w prowadzeniu sprawy [...] odstąpiono od obciążenia powodów kosztami postępowania kasacyjnego. (art. 102 k.p.c.).

